“پەروەردەی ئیسلامی”، پرسیارکوژییە و گومانکوژی… شەرکۆ کرمانج

ئەم وتارە کە بەشی چوارەمە لەو زنجیرەی وتارەی کە دوابەدوای هەڕەشەکانی هەندێک کەس و لایەن بە سەر نوسەر و ڕوناکبیری کورد کاک شەرزاد حەسەن وا خەریکم دەیانووسم. کاک شەرزاد لە کۆڕێکدا بە بنەما لەسەر هەندێک توێژینەوەی من گوتبوی کتێبەکانی پەروەردەی ئیسلامی لە قوتابخانەکانی کوردستان مرۆڤی داعشئاسا بەرهەمدەهێنن (تکایە بۆ پێناسەی داعشیزم و ئیسلامیزم تەماشای بەشی یەکەم بکە لەم زنجیرە وتارە کە لەژێر ناونیشانی “من بووم نەک شەرزاد حەسەن” بڵاوبۆتەوە).

لە بەشی یەکەمدا پێداگریم لەسەر ئەوە کرد کە هەندێک لە دەقەکانی کتێبەکان بە ڕاشکاوی بە منداڵان دەڵێن ئەو کرستیانانەی لەگەڵتاندا دەژین لەم وڵاتە دوو بژاردەیان هەیە، یان سەرانەی کرستیانبوونیان بدەن یان دەبێت بیانکوژین. لە بەشی دووەمیش بە نیشاندانی چەند دەقێک لە کتێبەکان نیشانماندا کە منداڵان و خوێندکارانی کوردستان لەمیانی کتێبەکانی پەروەردەی ئیسلامی لە جیاتی قەبوڵکردنی فرەیی و ڕێزگرتن فێری بێنرخکردنی ئایینەکانی دیکە دەکرێن. لە بەشی سێیەم باسم لەوە کرد کە چۆن لە ڕێگەی کتێبەکاندا ئیسلام وەک ئایین بەسیاسیی دەکرێت و منداڵانی هەرێمی کوردستانیش دەکرێن بە ئیسلامیی، واتە چۆن ئیسلامیزم وەک ئایدیۆلۆجیایەک لە قوتابخانەکان بڕەوی پێدەدرێت. ئەمەش خۆی لەخۆیدا بنەمایەکە و هەوڵێکە بۆ بەداعشکردنی منداڵان.

ئەم بەشە هەوڵێکە بۆ کردنەوەی دەرگای گفتوگۆ لەسەر ئەوەی داخۆ پەیام و بەهاکانی نەو کتێبەکانی “پەروەردەی ئیسلامی” چ جۆرە منداڵێک، خوێندکارێک، مرۆڤێک، یان نەوەیەک، بەرهەمدەهێنن. هاوکات، هەوڵێکە بۆ گۆڕینی خوێندنی ئایین لە قوتابخانەکانی کوردستان لە پەروەردەی ئیسلامییەوە بۆ ئایینناسی. پاڵنەری سەرەکیش بۆ ئەم هەوڵە ئەوەیە کە پەروەردەی ئایینیی کار و ئەرکی قوتابخانەکانی کوردستان نییە.

گرنگی توێژینەوە لە پرۆگرامی خوێندنی قوتابخانە (مینهاجی دیراسی) لەوەدایە کە لەنێو هەموو ئەو کتێب و زانیاری و زانینانەی (مەعریفانەی) لە بەردەستدان کتێبەکانی قوتابخانە لە هەر هەموویان

کاریگەرییان لەسەر منداڵان و لاوان زیاترە. ئەمەش بە سوکو سانایی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە بە بەجگە لە دەق و پەیامەکانی ناو کتێبە مەنهەجییەکان هیچ کتێب و زانیارییەکی دیکە لەم دنیایەدا نییە کە هەموو منداڵ و لاوێک پێی ئاشنا بێت، چونکە خوێندن، وەک زۆربەی وڵاتانی دیکە، لە کوردستانیش بەزۆرییە (ئیلزامییە). ئەمەش وای کردوە کە خوێندکار حەزبکات یان حەزنەکات ئەوا زانیاری و مەعریفە ئامادەکراوەکانی ئەو کتێبە مەنهەجییەکانی بەسەردا دەبارێنرێت. گومانیش لەوەدا نییە کە ئەم زانیارییانە، وەک ئەو پەندەی دەڵێت "فێربوون لە منداڵی وەک نەقشهەڵگرتنە لەسەر بەرد"، جێپەنجەی خۆیان جێدەهێڵن.

پرسیارکوژی و گومانکوژی

ئەگەر دروستکردنی پرسیار و گومان و گەڕان بە دوای سێ پرسیارە گرنگ و گەورە و جەوهەرییەکەی مرۆڤایەتی: ئەمە کێیە؟ لەکوێوە هاتووین؟ بەرەو کوێ دەچین؟ کەڵک و خەمی سەرەکی سیستەمی پەروەردە بێت ئەوە منداڵانی کوردستان هەر لە یەکەم ڕۆژی چوونیان بۆ قوتابخانە وەڵامی هەموو ئەو پرسیارانەیان دەستدەکەوێت و یەک دانە پرسیاری جەوهەری بە وەڵام لەلای منداڵەکان نامێنێتەوە. گومانکردنیش، کە جەوهەر و سەرەتای هەموو لێکۆڵینەوە و توێژینەوە و بەدواداچوونێکە، نەک لەلای منداڵان و خوێندکاران گەشەناکات بەڵکو ئەگەر هەشبێت دەڕەوێتەوە.

پرسیار لێرە ئەمەیە، داخۆ ئەو بانگەشەیەی ئەمە بنەمای لەسەر چ داناوە؟ بۆ پشتڕاستکردنەوەی بانگەشەکە چاوێک دەخشێنین بە کتێبی "پەروەردەی ئیسلامی". منداڵانی کوردستان لە وانەی یەکەمی کتێبی "پەروەردەی ئیسلامی" بۆ پۆلی یەکەمی بنەڕەتی پێیاندەگوترێت کە "خودا پەروەردگارمانە خولقێنەری ئاسمان، زەوی، مرۆڤ، گیانەوەر، ڕووەک، ئاو وە هەموو شتێک"ـە. سەرنجێک لە ناوەڕۆکی ئەم دەقەی سەرەوە بدەین بۆمان دەردەکەوێت کە:

یەکەم، لە ڕۆژی یەکەمی خوێندن، منداڵانی کوردستان وەڵامی هەموو پرسیارە فەلسەفییەکانی مرۆڤایەتیان، کە مرۆڤەکان هەزاران ساڵە بە دوایانەوە حەوداڵن، لە یەک ڕستەدا بە دەستدەکەوێت. چونکە ئەم دەقەی سەرەوە وەڵامی هەر سێ پرسیارە گەورە فەلسەفییەکەی، کە لە سەرەوە ئاماژەمان پێکردن، داوەتەوە.

دووەم، ئەم دەقە چەمکی فەلسەفی زۆر قوڵ و ئاڵۆز لە خۆدەگرێت کە لە توانای منداڵێکی تەمەن شەش ساڵیدا نییە کە بتوانێت بە سانایی تێیانبگات و هەرسیان بکات.

سێیەم، ئەم دەقە منداڵی بەپرسیار و بەگومان لە پرسە فەلسەفییەکان بەرهەمدێنێت چونکە وەک گوتمان وەڵامی پرسە فەلسەفییەکانی بە

ئامادەکراوی لە دەقەکە دەستدەکەوێت. بێجگە لەمە ڕستەکە زۆر بەشێوەیەکی ڕەها یيانە (ئيتلاقيانە) داڕێژراوە.
ئەم هەڵسەنگاندن و ڕەخنانەی سەرەوە لەوانەی□ □وبەڕووی ڕەخنە ببنەوە بەتایبەتی لەوانەی کە ئايينيان وەک ڕاستييەک و باوەڕێکی ڕەها وەرگرتووە و لای ئەوان ئايين جێگای هيچ پرسيار و گومانێک نييە. بۆنمونە، لەوانەيە کەسانێک هەبن ڕەخنەبگرن و بپرسن ئەی باشە مەگەر خوا زەوی و ئاسمان و مر□قی نەڕسکاندوە/نەخولقاندووە؟
لە وەڵامی ئەم پرسيارە ئێمە دەڵێين:
يەکەم، مەبەستی ئەم وتارە قسەکردن نييە لەسەر ئەوەی داخۆ ئەم دەقەی کە لە کتێبەکە هاتووە ڕاستە يان هەڵە، بەڵکو زياتر قسەکردنە لەسەر شێوازی داڕشتنی ڕستەکە/دەقەکە، لەگەڵ ئەو پەيامانەی کە ئەم شێوە داڕشتنە دەيانگەيەنێت.
دووەم، کردنی پرسيارەکە بەمشێوەيەی سەرەوە لە چوارچێوەی پرسيارێکی پەروەردەيی-فەلسەفيی دەزگايەکی (ئينستيتۆيەکی) حکومی سەربەخۆ، وەک وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێم، دەردەچێت و دەبێتە پرسيارێکی ئايينيی-فەلسەفی دەزگايەکی ئايينيی، وەک مزگەوت. ئەمەش دەمانخاتە بەردەم پرسيارێکی ديکە، ئايا وەزارەتی پەروەردە دەزگايەکی حکومييە يان ئايينييە؟ ديارە ئەگەر حکومەتی هەرێم خۆی بە حکومەتێکی نائايينی (مەبەست لە نائايينی دژە-ئايين نييە) دابنێت و وڵات لەسەر بنەمای جياکردنەوەی دەوڵەت لە ئايين، وەک بەخۆی ئيديعا دەکات، بەڕێوەببات ئەوا ئەوکات دەبێت پێداچوونەوە بکات بە شێوەی داڕشتنی نەک تەنيا ئەم دەقە بەڵکو زۆربەی دەق و ڕستەکانی کتێبی "پەروەردەی ئيسلامی"، کە دواتر باس لە هەندێکی ديکەشيان دەکەين.
پێداچوونەوەکەش کارێکی هێندە سەخت نيي□. هەنگاوی يەکەم لەوە دەستپێدەکات کە هەر ئێستاکانێ وەزارەتی پەروەردە دەستيداوەتێ ئەويش بە هەوڵدان بۆ گۆڕينی خوێندنی "پەروەردەی ئيسلامی" بۆ "ئايينناسی"يە. مەبەستێکی سەرەکی ئەم وتارە خزمەتکردنە بەو هەنگاوە. هەنگاوی دووەميش دەبێت ئەوە بێت داخۆ مەبەست لە ئايينناسی چييە؟ بە چەند نمونەيەک دەکرێت هەندێک تيشک بخەيەنە سەر چۆنييەتی کارکردن بە ئاراستەی گۆڕينی وانەکانی پەروەردەی ئايينی بۆ ئايينناسی و ڕزگارکردنی دەقەکان لە خسڵەتە پرسيارکوژی و گومانکوژييەکانيان.
بە چاککردنی ئەم دەقەی کە لە سەرەوە ئاماژەمان پێکرد، دەستپێدەکەين. دەقەکە لە کتێبەکەی پۆلی يەکەمی بنەڕەتيدا دەڵێت "خودا پەروەردگارمانە خولقێنەری ئاسمان، زەوی، مر□ق، گيانەوەر، ڕووەک، ‏ئاو وە هەموو شتێک"—ە‏. ئەم دەقە لە ديدێکی ئايينييەوە

سەرچاوەی گرتووە و نوسراوە کە دەکرێت شیاو بێت بە کتێبەکی ئایینیی کە لە دەزگایەکی ئایینیی، وەک مزگەوت بخوێندرێت، بەڵام نوسینی ئەم دەقە لە توێی کتێبەکی قوتابخانەیەکی حکومی نەگونجاوە. لە کتێبەکانی قوتابخانە حکومییەکان دەبێت ئایینناسی بخوێنرێن نەک پەروەردەی ئایینیی و ئیسلامی. ئەوەش بە مانای ئاشناکردنی خوێندکاران بە هەموو ئایینەکانی دنیا لەسەروی هەمووشیانەوە ئایینی ئیسلام چونکە ئایینی زۆرینەی خەڵکی کوردستانە.

لەوانەیە هەندێک کەس پرسیاری ئەوە بکەن باشە چۆن دەکرێت دەقێکی ئایینی وەک ئەو دەقەی سەرەوە لە جیاتی ئەوەی وەک دەقێکی ئایینی ڕەها، وەک دەقێکی ئایینناسی بخرێتە نێو توێی کتێبەکان. لە وەڵامدا دەکرێت بڵێین ئەمە کارێکی زمانەوانی زۆر سەخت نییە. ئەویش بە داڕشتنەوەی دەقەکە دەبێت، بەبێ ئەوەی تانە لە جەوهەری بڕوای موسڵمانانیش بدرێت کە باوەڕیان بەوە هەیە کە خوا زەوی و ئاسمان و مرۆڤی خولقاندوە. داڕشتنەوەکەش دەکرێت بەمشێوەیە بێت: “موسڵمانان پێیانوایە کە خوداکەیان خولقێنەری ئاسمان، زەوی، مرۆڤ، گیانەوەر، ڕووەک، ئاو و هەموو شتێک”ـە.

ئەم داڕشتنە، دەقەکە لەو دەربڕە ڕەهاییە ڕزگاردەکات کە داڕشتنەکەی پێشووتر هەیبوو. لە پاڵ ئەمیش دەرگای پرسیار و گومان لەبەردەم خوێندکاران داناخات چونکە ئەم دەقە ئەو مانایە دەبەخشێت کە ئەوە لە دیدی موسڵمانانە کە خودا ئاسمان و زەوی و مرۆڤی خولقاندوە. دەقە نوێکە ئەم دیدەشی وەک هەقیقەتێکی ڕەها وەرنەگرتووە. فەزاکانی ئەم دەقە جێگای دیدی دیکەی تێدا دەبێتەوە و دەرگاش ئاوەڵا دەکات لەڕووی کۆمەڵێک پرسیار، کە گرنگن بۆ منداڵ.

کاریگەریی ئەم داڕشتنە لەسەر منداڵانی کوردستان بە زۆر شێوە دەبێت، لەوانە:

یەکەم، پرسیاری ئەوە لەلای خوێندکاران دروستدەکات کە ئەمە تاکە دید نییە و تێگەیشتن و تێڕوانینی دیکەش هەیە بۆ ئەم پرسە گرنگەی مرۆڤایەتی.

دووەم، گیانی قەبوڵکردنی دیدگاکانی دیکە لەلایەن خوێندکاران دروستدەکات چونکە دیدگاکە ڕەهاییگەرانە دانەڕێژراوە.

سێیەم، هەلی پێکەوەژیان و تەبایی لەنێوان ئەندامانی گەلی کوردستان لەنێوخۆیاندا و لەگەڵ گەلانی دیکە دروستدەکات. ئەمەش بەوەی کە منداڵانی کوردستان هەر لە یەکەم ڕۆژ و یەکەم وانەی قوتابخانە بە گیانی فرە دیدگەیی گەشدەکرێن نەک تاکڕەویی کە دید و دەستپێکی دەقەکەی نێو کتێبەکەیە.

چوارەم، ئەم داڕشتنە دەبێتە بەردی بناغەی پێکەوەژیان و تەبایی

ئایینی و ئایدیۆلۆجی لە کوردستان.
لە بەشی داهاتوودا هەندێک ئەنجامگیری لە گفتوگۆکانی ئەم بەشە دەکەین و چەمکگەلی وەک ڕەهایگەرایی و تاکڕەویی زیاتر شەنوکەو دەکەین.

شێرکۆ کرمانج